FEDERAAL INSTITUUT VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

BIJWERKING VAN DE FEDERALE GIDS VOOR DUURZAME AANKOPEN

REINIGINGSDIENSTEN (2024)

1. TOEPASSINGSGEBIED

De reinigingsdiensten omvatten prestaties die worden uitgevoerd om de ruimtes te onderhouden en schoon te maken, zowel binnen als buiten. Bij de beoordeling van de risico's en de maturiteit van de markt is ook rekening gehouden met de middelen die nodig zijn voor de uitvoering van de dienst (bijvoorbeeld de schoonmaakproducten).

Voornaamste CPV-code:

90910000-9	Reinigingsdiensten

Andere relevante code(s):

90911000-6	Reiniging van woningen en gebouwen en glazenwassersdiensten
90911200-7	Reiniging van accommodatie
90911200-8	Reiniging van gebouwen
90911300-9	Wassen van ramen
90919200-4	Schoonmaken van kantoren

2. RISICO'S

2.1. MENSENRECHTEN: HOOG

De schoonmaaksector staat voor veel uitdagingen die de sociale rechten van werknemers in gevaar brengen:

- Schoonmaken is fysiek veeleisend werk, dat vaak onder moeilijke omstandigheden wordt uitgevoerd[1]. Werknemers hebben te maken met korte werkdagen, gespreide werktijden en moeten soms zeer vroeg in de ochtend of laat in de avond werken. Bovendien brengen sommige taken grotere veiligheidsrisico's met zich mee voor het schoonmaakpersoneel, met name werkzaamheden buiten en/of op hoogte, zoals het reinigen van ramen of gevels. Deze organisatie van de werktijd, in combinatie met de fysieke aard van de taken, maakt het werk vrij zwaar. De risico's voor de gezondheid van de werknemers zijn toegenomen, met name als gevolg van de fysieke belasting en de stress die gepaard gaat met de moeilijke werkomstandigheden, maar ook als gevolg van de chemische stoffen die gezondheidsrisico's met zich meebrengen.

[1] https://www.officiel-prevention.com/dossier/formation/fiches-metier/la-prevention-des-risques-professionnels-des-agents-de-proprete-des-locaux

- Schoonmakers worden vaak respectloos[2] behandeld, zowel door hun werkgevers als hun klanten. Dit gebrek aan respect leidt vaak tot morele en fysieke intimidatie, waardoor een giftige werkomgeving ontstaat. Bovendien worden ze vaak gediscrimineerd op basis van geslacht, leeftijd of nationaliteit. Deze discriminatie kan de vorm aannemen van ongelijke beloning, oneerlijke arbeidsomstandigheden en beperkte toegang tot professionele doorgroeimogelijkheden. Racisme en vooroordelen zijn ook realiteiten waarmee veel mensen dagelijks krijgen af te rekenen.

- De schoonmaaksector staat in het bijzonder bloot aan illegale tewerkstelling, met name door zwartwerk, misbruik van contracten en de aanwerving van werknemers zonder papieren. In augustus 2023 deelde de Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst (SIOD) mee dat er van de 47 gecontroleerde schoonmaakbedrijven[3] 22 in overtreding waren: 6 voor de onmiddellijke aangifte van tewerkstelling, 9 voor deeltijdwerk en 3 voor werkloosheid. Deze illegale praktijken leiden ertoe dat werknemers geen sociale rechten hebben en brengen onzekere arbeidsomstandigheden met zich mee.

Hoewel het beroep van schoonmaker officieel niet als zwaar wordt erkend[4], bewijst de realiteit ter plaatse het tegendeel, waarbij werknemers worden blootgesteld aan grote risico's voor hun sociale rechten. Het negeren van deze uitdagingen kan leiden tot overtredingen van de sociale wetgeving, waardoor het noodzakelijk is om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en de rechten van werknemers in de schoonmaaksector te beschermen.

2.2. MILIEU: GEMIDDELD

De potentiële effecten op het gebied van de circulariteit in de schoonmaaksector zijn voornamelijk gericht op het gebruik van producten[5], waarvan verschillende aspecten aanzienlijke risico's voor het milieu met zich meebrengen:

- De keuze van de schoonmaakproducten is doorslaggevend, omdat veel producten niet voldoen aan de ecologische normen, waardoor chemische stoffen worden gebruikt die schadelijk zijn voor het milieu. Deze producten kunnen vervuilende bestanddelen bevatten die, wanneer ze in de riolering worden geloosd of in de lucht verdampen, bijdragen aan de water- en luchtvervuiling. Dit risico wordt nog groter als de dienstverleners hun eigen producten gebruiken, waarvan de samenstelling niet wordt gecontroleerd.

- De keuze van de beschermingsmiddelen voor de schoonmakers moet ook in overweging worden genomen, aangezien deze voornamelijk worden gemaakt van plastic, waarvan de productie veel energie verbruikt en bijdraagt aan de uitputting van fossiele brandstoffen. Hetzelfde geldt voor de reinigingsmiddelen en het schoonmaakgereedschap.

- De onjuiste dosering van de schoonmaakmiddelen leidt tot meer afvalproductie en extra vervuiling. Een verkeerde dosering kan ook de doeltreffendheid van de producten

---

[2] https://www.lacsc.be/page-dactualites/2023/06/19/les-professionnel-les-du-nettoyage-r-clament-une-revalorisation-de-leur-m-tier-difficile

[3] https://www.siod.belgie.be/nl/news/resultaten-flitscontrole-schoonmaaksector

[4] https://metiers.siep.be/actus/la-liste-des-metiers-penibles-est-etablie/

[5] https://www.lacsc.be/docs/default-source/acv-csc-docsitemap/9000-militant/9150-publicaties-voor-militanten-brochures-pour-militants/915011-veiligheid-en-welzijn-op-het-werk/les-activit%C3%A9s-de-nettoyage-et-l'environnement.pdf?sfvrsn=b2aebd9a_4#:~:text=%2D%20Enfin%20l'utilisation%20comporte%20des,des%20m%C3%A9langes%20de%20plusieurs%20composants

verminderen en een frequentere of intensievere reiniging noodzakelijk maken, waardoor het verbruik van hulpbronnen nog verder toeneemt.

- Het gebruik van schoonmaakproducten genereert chemisch afval en vervuilende stoffen die, als ze niet op de juiste manier worden verwijderd of gerecycleerd, de bodem, de waterlopen en de lokale ecosystemen kunnen verontreinigen. Bovendien draagt de ontoereikende recyclage van verpakkingen voor deze producten bij aan de plasticvervuiling.

- Het verkeerd toepassen van schoonmaakmiddelen is ook niet te verwaarlozen, vooral als het gaat om bleekmiddel of chloor. Hoewel het krachtige ontsmettingsmiddelen zijn, kan hun interactie met andere stoffen gevaarlijke chemische reacties veroorzaken, waarbij giftige dampen kunnen vrijkomen die een directe bedreiging vormen voor de gezondheid.

De keuze van de schoonmaakproducten, evenals de beschermuitrusting, de dosering en de recyclage brengen aanzienlijke milieurisico's met zich mee, wat de dringende noodzaak onderstreept om ecologisch verantwoorde producten te gebruiken, de gebruikte hoeveelheden te optimaliseren en het afval van de sector te recycleren.

3. MATURITEIT VAN DE MARKT

3.1. CIRCULARITEIT EN ECOLOGISCHE INNOVATIE: HOOG

Het winstpotentieel op het gebied van circulariteit ligt vooral in het gebruik van de schoonmaakproducten, met name door de keuze van de producten, de controle van de gebruikte hoeveelheden en het afvalbeheer.

De markt voor milieuvriendelijke schoonmaakproducten en -methoden groeit, zowel voor de beschermingsmiddelen als voor de huishoudelijke producten. Er zijn veel alternatieven voor conventionele producten beschikbaar, waaronder milieuvriendelijke huishoudproducten, die vaak zijn gecertificeerd en worden gemaakt met een beperkt aantal schadelijke ingrediënten, evenals herbruikbare maskers en handschoenen. Er zijn ook reinigingsproducten met probiotica[6], d.w.z. bacteriën die onschadelijk zijn voor mens en dier. Dergelijke producten zijn in 2024 bijvoorbeeld al voorgesteld voor de schoonmaakraamovereenkomsten bij de Vlaamse en federale ministeries. Opgelet: voor dit type van schoonmaak gelden specifieke eisen en wetten. Bijvoorbeeld Boek VII over biologische agentia van de Codex over welzijn op het werk, evenals de bepalingen van VLAREM II voor Vlaanderen.

Wat de methoden betreft, begint de reiniging met water[7] zich te ontwikkelen. Dit is schoonmaken zonder producten, waarbij alleen zuiver, d.w.z. gefilterd, water wordt gebruikt. Dit water bestaat uitsluitend uit watermoleculen en biedt een optimale microbiologische kwaliteit, waardoor het fungeert als een natuurlijk reinigingsmiddel. Het is niet enkel goed voor de portemonnee, maar ook voor het milieu. Het waterverbruik is niet hoger dan bij een traditionele reiniging en kan zelfs worden verlaagd.

[6] https://santhea.be/CMS/content/images/201812/2017-06-02-le-nettoyage-probiotique.pdf
[7] https://www.professionnel-nettoyage.com/nettoyage-eau-pure-quels-sont-avantages/

Deze producten worden ook aangeboden in verschillende vormen, waaronder bulk, concentraten, statiegeldsystemen, navullingen en verpakkingen met korting. Deze initiatieven hebben een positieve impact, zowel op de productkwaliteit als op het verminderen van het afval dat ze genereren.

3.2. SOCIALE ECONOMIE: HOOG

In 2024 zijn er in België een groot aantal bedrijven uit de sociale economie die schoonmaakdiensten aanbieden:

- In Brussel zijn er 30 opgenomen onder de rubriek 'huishoudhulp, thuishulp':
  https://economie-werk.brussels/sociale-ondernemingen-opzoeking

- In Vlaanderen zijn er 44 opgenomen onder het activiteitendomein 'schoonmaak':
  https://www.socialeeconomie.be/nl/databank?province=All&city_or_postal_code=&working_form=All&activities=41&s=

- In Wallonië worden er 111 vermeld onder de categorie 'dienstencheques':
  https://conso.economiesociale.be/?t=titres-services
  en 21 onder het activiteitendomein 'schoonmaak':
  https://leseta.be/annuaire/?filter_directory_category%5B0%5D=1342&settings_cache_id=40ddedd2366b8733a25cff49575879f7&filter=1

Laaggeschoolde werkkrachten, mensen met een handicap of mensen die moeilijk aansluiting vinden tot de arbeidsmarkt, zijn relatief makkelijk inzetbaar in de sector van de schoonmaakdiensten. Verschillende maatwerkbedrijven of bedrijven in de sociale economie doen een beroep op schoonmaakdiensten die sociale inschakelingspraktijken hanteren.

4. VERDUURZAMING VAN HET AANKOOPBELEID

Dit gedeelte bevat een aantal niet-exhaustieve suggesties voor het invoeren van duurzamere inkooppraktijken voor de schoonmaakdiensten. Een reeks selectiecriteria, technische specificaties, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden is geselecteerd als goede praktijken. Voor meer inspiratie kan je de volgende bronnen raadplegen:

- EU Green Public Procurement (GPP) Criteria: https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/b8f1b2c2-d281-45a5-8234-258d2f2000e7/details

- MVI-Criteriatool (Nederland): https://www.mvicriteria.nl/nl/webtool#//29/4//en

- MVOO-Criteriatool (Vlaanderen): https://www.mvoocriteria.be/nl/webtool#//48/2//nl

Opgelet: de criteria van de MVI-Criteriatool en MVOO-Criteriatool worden regelmatig bijgewerkt. Om er zeker van te zijn dat je over de meest recente criteria beschikt, wordt daarom aangeraden om bij het lezen van dit gegevensblad deze link te raadplegen.

- Leefmilieu Brussel:

  - Opleiding over de sociale clausules in de overheidsopdrachten (OO): https://environnement.brussels/sites/default/files/user_files/actiris_-formation_28_septembre.pptx

  - Presentatie over duurzame schoonmaak en hygiëne in overheidsopdrachten (OO): https://leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/coduco_0.pdf

Daarnaast zou de Europese Commissie tegen 2025 gedelegeerde handelingen moeten aannemen die duurzaamheidseisen vastleggen voor verschillende productcategorieën, waaronder detergenten en chemicaliën. Deze maatregelen maken deel uit van de tenuitvoerlegging van artikel 18 van de Verordening betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten: https://green-business.ec.europa.eu/news/what-do-net-zero-industrial-act-and-ecodesign-regulation-mean-green-public-procurement-2024-09-30_en

4.1. GEBRUIK VAN CERTIFICATEN EN KEURMERKEN

In het kader van de kwalitatieve selectie, technische specificaties en gunningscriteria kan worden verwezen naar de certificeringen en keurmerken. Ze kunnen ook als bewijs dienen in de uitvoeringsvoorwaarden van de opdracht.

- De volgende certificeringen zijn van toepassing op de schoonmaakdiensten:

  - *Milieumanagementsysteem (MMS) ISO 14001 of EMAS*: ISO 14001 is een internationale norm voor MMS die organisaties helpt om hun milieuprestaties te verbeteren. EMAS is dan weer een Europees milieumanagementsysteem dat dezelfde eisen stelt als ISO 14001, maar ook extra vereisten bevat, waarbij de nadruk ligt op transparantie en naleving van de wetgeving: https://environnement-entreprise.be/wp-content/uploads/2023/01/2020_CE_OUTIL_brochure-SME_SD.pdf.

- *Label Ecodynamische Onderneming (enkel in Brussel)*: het label Ecodynamische Onderneming is een officiële erkenning die wordt toegekend aan bedrijven en organisaties die de beste praktijken op het gebied van milieumanagement in Brussel toepassen: https://www.ecodyn.brussels/.

- *Label 'CO2-neutral'*: het label CO2-neutral is een certificering die wordt toegekend aan bedrijven, producten, diensten of evenementen die stappen hebben ondernomen om hun CO_2-uitstoot te compenseren of te verminderen, om zo een netto nul voetafdruk te bereiken: https://www.co2logic.com/our-services/co2-neutral-label.

- *Ecovadis-certificering*: Ecovadis biedt oplossingen op het gebied van duurzame ontwikkeling aan die zijn ontworpen om organisaties te helpen bij het beheren, meten en verbeteren van hun prestaties inzake duurzame ontwikkeling in de hele waardeketen: https://ecovadis.com/nl/.

- *B Corp-certificering*: B Corp certificeert bedrijven die voldoen aan hoge normen op het gebied van sociale en milieuprestaties, transparantie en verantwoordelijkheid, waarbij de nadruk wordt gelegd op de positieve impact op mensen en de planeet: https://www.bcorporation.net/en-us/certification/.

ISO 26000[8] inzake Corporate Social Responsibility (CSR) is ook van toepassing. In tegenstelling tot de bovengenoemde keurmerken, is er hiervoor geen certificering vereist. Ze biedt echter wel richtsnoeren aan op het gebied van het maturiteitsniveau inzake duurzame ontwikkeling van de dienstverlener.

Andere relevante duurzame managementsystemen zijn ISO 50001[9] voor energiebeheer en ISO 45001[10] voor gezondheid en veiligheid op het werk.

Hetzelfde geldt voor de VCA-certificering[11], die garandeert dat bedrijven die in risicovolle omgevingen werken, voldoen aan de veiligheids-, gezondheids- en milieunormen die door hun klanten worden opgelegd. Ze is onder meer van toepassing op risicovolle sectoren, zoals de bouw of de industriële reiniging.

Het label Solid'R[12] begunstigt ook spelers in de sociale economie. Het is een Europees collectief keurmerk dat garandeert dat bedrijven strenge principes naleven voor de governance en de organisatie van hun activiteiten.

- De onderstaande labels[13] zijn van toepassing op schoonmaakproducten en kunnen criteria bevatten zoals het gebruik van natuurlijke ingrediënten, de afwezigheid van schadelijke bestanddelen, gerecycleerde of recycleerbare verpakkingen, energiezuinige productie en/of de afwezigheid van luchtverontreiniging binnen. Er wordt opgemerkt dat deze labels verschillende vereisten met zich meebrengen en dus niet in alle opzichten gelijk zijn[14]:

[8] https://www.iso.org/fr/iso-26000-social-responsibility.html
[9] https://www.iso.org/iso-50001-energy-management.html
[10] https://www.iso.org/standard/63787.html
[11] https://www.apave-certification.com/en/certification/vca-certification
[12] https://www.solidr.eu
[13] https://www.ecoconso.be/fr/content/quels-labels-reconnait-un-produit-dentretien-ecologique
[14] https://environnement.brussels/sites/default/files/user_files/nettoyage_-_vergelijkingstabel_labels.xlsx

a) De algemene labels

- Blauer Engel: https://www.blauer-engel.de/en#
- Ecocert Ecodétergent: https://www.ecocert.com/fr/certification/produits-de-nettoyage-ecologiques-ecodetergents
- Ecogarantie: https://ecogarantie.eu/nl/producten/
- Europees Ecolabel: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel/product-groups-and-criteria/cleaning_en
- Nordic Swan: https://www.nordic-swan-ecolabel.org/criteria/cleaning-services-076/

b) De specifieke labels

- Air Intérieur Controlé, voor de productemissies in de binnenlucht: https://air-label.com/en/productsy
- Leaping Bunny, voor producten en grondstoffen die niet op dieren zijn getest: https://www.labelinfo.be/nl/label/leaping-bunny

Productlabels kunnen ook worden gebruikt als bewijs van de naleving van de regelgeving, op voorwaarde dat ze voldoen aan de norm ISO 14024 voor ecolabels van type 1[15]. De labels die op www.gidsvoorduurzameaankopen.be worden vermeld, voldoen aan dit criterium.

Het label Sustainable Cleaning[16] bestaat ook voor de schoonmaakproducten. De dienstverleners kennen het zichzelf echter toe en worden dus niet door een externe instelling gecontroleerd.

De federale raamovereenkomst FORCMS-NET-148 betreffende artikelen voor schoonmaak, hygiëne en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) van 2023 moedigt inschrijvers bijvoorbeeld aan om een lijst met zo veel mogelijke ecologische producten van type 1 voor te stellen in het kader van het gunningscriterium met betrekking tot de kwaliteit.

4.2. SOCIALE ECONOMIE

Om de spelers uit de sociale economie, zoals laaggeschoolde werkkrachten, mensen met een handicap of mensen in een socio-professioneel inschakelingstraject, te ondersteunen, kunnen

[15] https://www.ecoconso.be/fr/content/les-labels-outils-de-consommation-durable
[16] https://www.sustainable-cleaning2020.com/home/what-is-the-charter

in het voorwerp van de opdracht bepaalde sociale clausules, zoals een opdeling in percelen en voorbehoudclausules worden opgenomen.

Opdeling in percelen[17]
Een opdracht in percelen is een opdracht die in verschillende percelen is verdeeld, die elk afzonderlijk voor een aparte uitvoering kunnen worden gegund. Deze onderverdeling kan gebaseerd zijn op geografische, functionele of technische criteria, of op een kwalitatieve of kwantitatieve basis. Een van de grote voordelen van dit soort van opdrachten is dat er voor één perceel kan worden ingeschreven, waardoor de deelname van kmo's en dus ook van bedrijven uit de sociale economie wordt gestimuleerd.

Clausule die de toegang tot de plaatsingsprocedure voorbehoudt (gebaseerd op de MVOO-Criteriatool)
De clausule die de toegang tot de gunningsprocedure voorbehoudt, maakt het mogelijk om de mogelijkheid om in te schrijven op een overheidsopdracht, of op een deel ervan in het geval van opdeling in percelen, te beperken tot een maatwerkbedrijf of een andere ondernemer wiens doel (1) de sociale integratie van personen met een handicap of kansarmen is, en (2) wiens personeelsbestand voor minstens 30% uit personen met een handicap of kansarmen bestaat. Bijgevolg mogen alleen deze dienstverleners een offerte indienen voor de opdracht of voor de voorbehouden percelen. *Verificatie*: twee specifieke documenten moeten tijdens de selectiefase door de kandidaat/inschrijver voor de opdracht/het voorbehouden perceel aan de aanbestedende overheid worden overgemaakt. Het gaat om: • het bewijs van erkenning als onderneming in de sociale economie; • het bewijs van accreditatie voor de klasse en categorie van diensten die onder de opdracht vallen.

Clausule die de uitvoering voorbehoudt in het kader van programma's voor beschermde arbeid[18]
De clausule die de uitvoering voorbehoudt in het kader van programma's voor beschermde arbeid maakt het mogelijk om de uitvoering van een overheidsopdracht, of een deel ervan in het geval van een opdeling in percelen, te beperken tot een maatwerkbedrijf of een andere ondernemer wiens doel de sociale integratie van personen met een handicap of kansarmen is. In dit geval kan elk bedrijf een offerte voor de opdracht indienen, maar moet de opdracht geheel of gedeeltelijk worden uitgevoerd door de bovengenoemde soorten dienstverleners. Deze clausules maken het mogelijk om een opdracht voor te behouden aan door de bevoegde autoriteit erkende bedrijven waarvan minstens 30% van het personeel bestaat uit personen met een handicap of kansarmen. *Verificatie*: twee specifieke documenten moeten tijdens de selectiefase door de kandidaat/inschrijver voor de opdracht/het voorbehouden perceel aan de aanbestedende overheid worden overgemaakt. Het gaat om: • het bewijs van erkenning als onderneming in de sociale economie;

[17] https://www.marchespublics-pme.be/outils-pratiques/fiches-techniques-outils-pratiques/marches-allotis/#:~:text=Un%20des%20objectifs%20poursuivi%20par,trait%C3%A9s%20chacun%20de%20mani%C3%A8re%20autonome

[18] *https://eweta.be/wp-content/uploads/2021/12/DES-MARCHES-PUBLICS-ETHIQUES-A-VALEUR-AJOUTEE-Janvier-2022.pdf*

• het bewijs van accreditatie voor de klasse en categorie van diensten die onder de opdracht vallen.

Voor kleinschalige opdrachten kan de samenwerking met ondernemingen uit de sociale economie rechtstreeks worden geïnitieerd via een overheidsopdracht van beperkte waarde (opdracht op aanvaarde factuur) of via een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking.

4.3. MILIEU: KWALITATIEVE SELECTIECRITERIA

De selectiecriteria hebben geen betrekking op de inhoud van de offerte, maar op het vermogen van potentiële inschrijvers om de opdracht uit te voeren. Ze kunnen niet enkel betrekking hebben op de economische en financiële draagkracht van de inschrijver, maar ook op zijn technische en beroepsbekwaamheid.

Milieumanagementsysteem (gebaseerd op de MVOO-Criteriatool)
De inschrijver beschikt zelf over een milieumanagementsysteem. Deze beheerssystemen regelen minstens de volgende punten: • de milieubeleidsuitgangspunten van de organisatie; • de concrete maatregelen die de organisatie heeft genomen of zal nemen om de milieueffecten van de bedrijfsprocessen in verband met de uitvoering van de opdracht te verminderen of te voorkomen, ten minste met betrekking tot [nader te bepalen]; • de manier waarop de bovenstaande milieuaspecten van de organisatie worden gemonitord en geherwaardeerd als basis voor continue verbetering; • de manier waarop aandacht wordt besteed aan de bewustwording en de competentie van medewerker(s) en toeleverancier(s) ten aanzien van het omgaan met de voor deze opdracht relevante milieuaspecten; • hoe de naleving van de milieuwetgeving die van toepassing is op de gevraagde dienst(en) wordt gewaarborgd. *Verificatie*: dit zijn de mogelijke bewijsmiddelen: • het ISO 14001-certificaat, EMAS-certificaat, label Ecodynamische Onderneming in Brussel of gelijkwaardig; • de verklaring dat milieubescherming (inclusief de bovenvermelde aandachtspunten) een structureel onderdeel uitmaakt van de bedrijfsvoering, bevestigd door een onafhankelijke auditor of (geaccrediteerde) certificatie-instelling met aantoonbare kennis van zaken; • of gelijkwaardig.

Daarnaast zijn veel overheidsinstanties zelf EMAS- of ISO 14 001-gecertificeerd of beschikken ze over het Brusselse label 'Ecodynamische Onderneming'. Ze vermelden hun milieumanagementsysteem vaak in hun bestekken, waarmee ze het belang van de milieukwesties voor de aanbestedende overheid onderstrepen. Daarom verwachten ze van dienstverleners dat ze hun interne milieubeleid effectief integreren tijdens de uitvoering van de contracten.

4.4. MILIEU: TECHNISCHE SPECIFICATIES

De technische specificaties hebben betrekking op de inhoud van de offerte en meer bepaald op de kenmerken waaraan de schoonmaakdiensten moeten voldoen. Hiervoor kunnen normen of keurmerken worden gebruikt, zowel om de technische specificaties vast te leggen als om aan te tonen dat hieraan is voldaan. Opgelet: niet alle labels van type 1 hebben dezelfde milieuaspecten in gedachten en streven dus ook niet dezelfde ambitieniveaus na.

In zijn offerte moet de inschrijver gedetailleerd aangeven welke schoonmaakproducten hij zal gebruiken en welke reinigingsmethoden zonder chemische producten hij zal toepassen voor de verschillende lokalen en specifieke toepassingen (bv. reiniging van keukentafels, meubilair, parketvloeren, tapijten, enz.).

Gebruik van schoonmaakproducten zonder chemicaliën
Indien de inschrijver schoonmaakt met zuiver water of probiotische producten, moet de reinigingsmethode worden aangepast en moet de dosering van alle producten beter worden gecontroleerd, evenals de temperatuur van het gebruikte water. Er kan aan de inschrijver worden gevraagd om in de voorgestelde verkoopprijs een opleiding op te nemen. *Verificatie*: de inschrijver moet een lijst overmaken van de schoonmaakproducten zonder chemicaliën die zullen worden gebruikt voor de verschillende lokalen en toepassingen bij de uitvoering van de opdracht en de documenten die aantonen dat ze voldoen aan de eisen.

Er wordt ten zeerste aangeraden om reinigingsmethoden zonder chemische producten te gebruiken. Als voor bepaalde taken echter schoonmaakproducten moeten worden gebruikt, moet aan de volgende criteria worden voldaan:

Gebruik van schoonmaakproducten met het ecolabel (gebaseerd op de EU GPP Criteria/de MVOO-Criteriatool)
Optie A (gemakkelijker te controleren tijdens de uitvoering van de opdracht) De volgende soorten van schoonmaakmiddelen *[door de aanbestedende overheid te bepalen lijst van schoonmaakmiddelen - bv. allesreinigers, sanitairreinigers]* die worden gebruikt om de taken in verband met de opdracht uit te voeren, dienen te voldoen aan criterium 1 (toxiciteit voor in het water levende organismen) en criterium 4 (verboden en beperkte stoffen) voor de toekenning van de EU-milieukeur aan schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken. **Optie B** (moeilijker om te controleren tijdens de uitvoering van de opdracht) Minstens X% van het aankoopvolume van alle schoonmaakproducten die worden gebruikt om de taken in verband met de opdracht uit te voeren, dienen te voldoen aan criterium 1 (toxiciteit voor in het water levende organismen) en criterium 4 (verboden en beperkte stoffen) voor de toekenning van de EU-milieukeur aan schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken. *Verificatie*: de inschrijver moet een lijst overmaken van de schoonmaakproducten die zullen worden gebruikt voor de verschillende lokalen en toepassingen bij de uitvoering van de opdracht en de documenten die aantonen dat ze voldoen aan de eisen. De producten die de milieukeur van de Europese Unie voor schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken hebben verkregen, worden geacht aan de vereisten te voldoen.

	Gebruik een doseersysteem voor de producten om overdosering te voorkomen.

Gebruik van onverdunde geconcentreerde schoonmaakproducten (gebaseerd op de EU GPP Criteria/de MVOO-Criteriatool)
Optie A (gemakkelijker te controleren tijdens de uitvoering van de opdracht) De volgende schoonmaakproducten *[door de aanbestedende overheid te bepalen lijst van schoonmaakmiddelen - bv. allesreinigers, sanitairreinigers]* die worden gebruikt om de taken in verband met de opdracht uit te voeren, dienen een minimale verdunningsverhouding van 1:80 te hebben. **Optie B** (moeilijker om te controleren tijdens de uitvoering van de opdracht) Minstens X% van het aankoopvolume van alle schoonmaakproducten die worden gebruikt om de taken met betrekking tot de opdracht uit te voeren, moet een minimale verdunningsverhouding van 1:80 hebben. *Verificatie*: de inschrijver moet een lijst overmaken van de schoonmaakproducten die zullen worden gebruikt voor de verschillende lokalen en toepassingen bij de uitvoering van de opdracht en de documenten die aantonen dat ze voldoen aan de eisen. De documenten betreffende de verhoudingsverhouding die overeenstemt met elk product, moeten worden overgemaakt. Als een product geschikt is voor verschillende verdunningen, moet de meest gebruikte verdunning worden vermeld.
 Gebruik een doseersysteem voor de producten om overdosering te voorkomen.

Keuze van het reiningsmateriaal en de -uitrusting (gebaseerd op Leefmilieu Brussel)
De inschrijver stelt milieuvriendelijke schoonmaak- en beschermingsmiddelen voor, geïllustreerd met de volgende niet-exhaustieve voorbeelden: • *textiel, zoals zakdoeken, doeken, enz. via het Oekotex-label;* • *herbruikbare microvezels;* • *handgrepen van borstels in aluminium en/of hout (PEFC/FSC);* • *stofzuigers met een energie-efficiëntie boven klasse A;* • *herbruikbare chirurgische maskers;* • *herbruikbare handschoenen* *Verificatie*: de inschrijver moet een lijst overmaken van de schoonmaakproducten en beschermingsuitrusting die zullen worden voor de uitvoering van de opdracht, evenals de documenten die aantonen dat ze voldoen aan de eisen.

Verpakking van de schoonmaakproducten (gebaseerd op de MVOO-Criteriatool/Leefmilieu Brussel)
De inschrijver stelt schoonmaakproducten voor waarvan: • de primaire verpakking gemakkelijk kan worden gescheiden in elementen bestaande uit één materiaal; • de kartonnen verpakkingen voor minstens 80% uit gerecycleerde materialen moeten bestaan. Hij kan ook een gratis optie aanbieden voor zerowasteverpakkingen, inclusief bulk.

4.5. MILIEU: GUNNINGSCRITERIA

De gunningscriteria kunnen worden gebruikt als hefboom om innovatie in duurzame ontwikkeling te stimuleren. De wetgeving inzake overheidsopdrachten staat toe dat er naast de prijs verschillende kwalitatieve criteria, waaronder criteria met betrekking tot duurzaamheid, in het gunningsproces worden opgenomen.

Opleiding van het personeel (gebaseerd op de EU GPP Criteria/de MVOO-Criteriatool)
Tijdens de looptijd van het contract moet de inschrijver een intern opleidingsprogramma voor het personeel opzetten of het personeel de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan een extern opleidingsprogramma over de hieronder vermelde onderwerpen, voor zover deze relevant zijn voor de taken die het personeel in het kader van de opdracht uitvoert: • *Schoonmaakproducten: gebruik van de juiste dosis van het product, de juiste verdunningsverhouding, het juiste doseer- en opslagsysteem, enz.* • *Energiebesparing: gebruik van onverwarmd water voor de productverdunning, aangepaste temperaturen en cycli voor huishoudelijke en industriële wasmachines, uitschakelen van lichten, enz.* • *Vermindering van het waterverbruik: gebruik van microvezelproducten om het verbruik van water en schoonmaakproducten tot een minimum te beperken.* • *Afval: gebruik van duurzame en herbruikbare schoonmaakaccessoires, zo veel mogelijk beperken van schoonmaakartikelen voor eenmalig gebruik, adequate afvoer van afvalwater en sortering van afval dat tijdens de schoonmaakactiviteiten wordt geproduceerd.* • *Gezondheid en veiligheid: beste praktijken op het gebied van milieu-, gezondheids- en veiligheidskwesties in verband met de schoonmaaktaken, waaronder omgaan met chemicaliën, ergonomie, de toepasselijke wetgeving, het beheer van herbruikbare materialen, verkeersveiligheid en ecorijden, enz.*

De federale raamovereenkomst FORCMS-NET-148 betreffende artikelen voor schoonmaak, hygiëne en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) van 2023 moedigt de inschrijvers bijvoorbeeld aan om een lijst met zo veel mogelijk producten met een milieukeur van type 1 voor te leggen. De inschrijvers krijgen meer punten als hun product door meerdere milieukeurmerken wordt gecertificeerd. Hierdoor kunnen zij via rekenbladen zelf snel de verhouding ecologie/prijs van elke van de voorgestelde producten onderzoeken.

Daarnaast eist de aanbestedende overheid dat de inschrijvers een actieplan voor circulaire economie in hun offerte opnemen, waarmee rekening wordt gehouden bij de beoordeling van de offertes. Dit plan moet onder meer ingaan op het beheer, de controle en de certificering van de afvalstromen. Verder wordt gevraagd naar inspanningen m.b.t. duurzame logistiek en transport, samenwerkingen met bedrijven uit de sociale economie, interne klimaatvriendelijke bedrijfsvoering van de dienstverlener, evenals initiatieven rond herstellingen, enz.

De offertes die in het kader van deze opdracht worden ingediend, worden aan de hand van de volgende formule beoordeeld:
punten van de offerte = (kwaliteitsscore x kwaliteitsscore) / prijs

De kwaliteitsscore houdt onder andere rekening met de voorgestelde milieukeurmerken, de toepassing van het plan voor circulaire economie, de accessoires voor de schoonmaakwagentjes en de doseersystemen en -hulpmiddelen.

4.6. MENSENRECHTEN: GUNNINGSCRITERIA

De risico's in verband met de mensenrechten bij schoonmaakdiensten, waaronder risico's in verband met onderaanneming, zijn voornamelijk inherent aan de aard van dit soort van diensten en worden grotendeels gedekt door de richtlijnen in de omzendbrief van 10 juli 2017 (Belgisch Staatsblad, 17 juli 2017) betreffende de strijd tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten en concessieovereenkomsten, die aankoopverantwoordelijken in hun bestekken moeten opnemen. Daartoe heeft de FOD (Federale Overheidsdienst) Kanselarij van de Eerste Minister een gids gepubliceerd met als titel *'Strijd tegen sociale dumping bij overheidsopdrachten en concessieovereenkomsten in de speciale sectoren'*[19], waarin aanbevelingen worden gedaan aan de overheden die verantwoordelijk zijn voor de aankopen, door onder meer de kwestie van de prijs aan te kaarten. Hetzelfde geldt voor Wallonië[20], Brussel[21] en Vlaanderen[22].

De opdracht moet worden gegund aan de economisch meest voordelige offerte, die wordt vastgesteld op basis van de beste prijs, de beste kosten of de beste prijs-kwaliteitverhouding. Over het algemeen is het vanuit het oogpunt van de strijd tegen sociale dumping niet raadzaam om een opdracht alleen op basis van de prijs te gunnen. In alle gevallen moet een aanbestedende overheid abnormale prijzen in de offertes onderzoeken en de inschrijver vragen deze te rechtvaardigen.

In sommige gevallen kan het echter passend zijn om te voorzien in een vaste prijs, die wordt vastgesteld door de aanbestedende overheid, zodat de inschrijvers alleen op basis van de kwaliteit met elkaar concurreren. In dat geval is een strikte aanpak van de aanbestedende overheid vereist, aangezien een te lage prijs sociale dumping kan aanmoedigen en tot mensenrechtenschendingen kan leiden.

	Er moet worden voorzien in voldoende gewogen kwalitatieve criteria naast het prijscriterium, waarvan het gewicht beperkt moet blijven tot 40% van de gunningscriteria van de opdracht.

	De SPW (*Service Public de Wallonie*) heeft een gids met goede praktijken gepubliceerd over de controle van de prijzen van overheidsopdrachten: https://marchespublics.wallonie.be/files/Guide%20v%C3%A9rification%20des%20prix%20des%20march%C3%A9s%20publics%20-%20V12_20181206.pdf

Andere sociale clausules[23] kunnen eveneens in de gunningscriteria worden opgenomen:

- **Opleiding van het personeel** - ervoor zorgen dat alle werknemers de mogelijkheid hebben om tijdens de werkuren een basis- of opfrismodule te volgen

[19] https://www.siod.belgie.be/sites/default/files/Downloads/Sociale%20dumping/sociale_dumping_gids_en_charter.pdf

[20] https://marchespublics.wallonie.be/files/March%c3%a9s%20publics%20responsables/Dumping_guide_2018.pdf

[21] https://www.erap-gsob.brussels/sites/default/files/2021-03/Strijd%20tegen%20sociale%20dumping%20via%20overheidsopdrachten-NL.pdf

[22] https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1711373765/Vlaamse_gids_tegen_sociale_dumping_171026_s0rurl.pdf

[23] https://www.actiris.brussels/media/qkfar3kl/vademecum-sociale-clausules-h-84B56757.pdf

- **Gezondheid op het werk** - meer ergonomische apparatuur en producten leveren die zo onschadelijk mogelijk zijn voor het milieu en de gezondheid

- **Werkuren** - interne organisatorische oplossingen voorstellen om prestaties vóór 7 uur 's ochtends en na 18 uur 's avonds te vermijden

- **Non-discriminatie** - eraan herinneren dat het verboden is om te discrimineren op basis van geslacht, leeftijd en/of afkomst. Er moet ook worden opgemerkt dat medewerkers van het schoonmaakteam ook een beroep kunnen doen op de klachten[24]afdeling in het kader van geweld of intimidatie op het werk.

	De SIOD (Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst) in België coördineert de sociale inspectiediensten om illegale tewerkstelling en sociale fraude te bestrijden. Deze dienst vergemakkelijkt de samenwerking en de informatie-uitwisseling tussen overheidsinstanties om de controles efficiënter te maken: https://www.siod.belgie.be/nl/sociale-inlichtingen-en-opsporingsdienst.

Een ander gunningscriterium betreft het **gegarandeerde minimum bruto-uurloon**[25] voor het schoonmaakpersoneel, zowel de werknemers van de dienstverlener als de onderaannemers, om menswaardige arbeidsomstandigheden te garanderen. De bepalingen van de regelgeving voor overheidsopdrachten met betrekking tot de controle van abnormaal lage prijzen kunnen worden gebruikt om te beoordelen of de naleving van de sectornormen voor de lonen voor werknemers is gewaarborgd.

4.7. TUSSENTIJDSE RAPPORTERING EN KPI

De aanbestedende overheid zal aangeven dat de in de offerte opgenomen milieu- en sociale initiatieven inspanningen van de inschrijver zullen vereisen, terwijl ze hem ook een economisch concurrentievoordeel zullen bieden ten opzichte van de andere kandidaten. Deze verbintenissen moeten effectief tijdens de uitvoering van de opdracht ten uitvoer worden gebracht. De inschrijver moet zodoende verklaren dat hij bereid is om jaarlijks met de aanbestedende overheid de belangrijkste prestatie-indicatoren (KPI) met betrekking tot de sociale en milieuaspecten [nader te bepalen] te bespreken en corrigerende maatregelen vast te stellen.

Voorbeelden:

- de samenwerking met spelers in de sociale economie;
- de effectieve implementatie van het milieu- en sociaal managementsysteem;
- het effectieve gebruik van ecologische methoden en/of producten met het ecolabel en/of onverdunde concentraten;
- het toezicht op de inspanningen om producten en verpakkingen te verminderen, hergebruiken en recycleren;

---

[24] https://werk.belgie.be/nl/themas/welzijn-op-het-werk/psychosociale-risicos-op-het-werk/actiemiddelen-van-de-werknemer-de-9

[25] https://developpementdurable.wallonie.be/sites/default/files/resources/Fiche3_Conditions_travail_d%C3%A9centes.pdf

- de opvolging van de inspanningen om personeel op te leiden over duurzaam schoonmaken

De naleving van deze indicatoren moet betrekking hebben op de hele uitvoeringsperiode van de opdracht.

5. AANVULLENDE INFORMATIE

Voorbeeld van een bestek:

- https://www.gidsvoorduurzameaankopen.be/sites/default/files/file/20120501_%20Nettoyage%20csc%20FMP%20FR.pdf
- https://guidedesachatsdurables.be/sites/default/files/content/download/files/forcms-net-085_-_fr_-_cahier.pdf
- https://leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/schoonmaak_-_bestek_-_onderhoudsmaterialen_en_producten.pdf
- https://marchespublics.wallonie.be/files/Outils/Outils%20pouvoirs%20locaux/Clauses-types/March%C3%A9s%20publics%20de%20services%20%20Nettoyage.docx

Initiatieven[26]:

- https://developpementdurable.wallonie.be/sites/default/files/resources/Fiche1_Services_nettoyage_durables.pdf
- https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/69fc6007-a970-11ea-bb7a-01aa75ed71a1

[26] Uit Frankrijk en Europa